

اثر مهاجرت بر تبدیل روستاها به شهر

www.ketab.ir

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۲۳۳-۷۴۱-۳
۴۴۳۸۳۰۱
: اثر مهاجرت بر تبدیل روستاها به شهر/ مولف فاطمه شریفی اردانی، خدیجه شریفی اردانی.
: تهران: سنجش و دانش، ۱۳۹۵.
: ۱۷۲ ص.؛ جدول (رنگی)، نمودار (رنگی)، نقشه (رنگی)؛ ۲۳ × ۲۹ س.م.
: کتابنامه: ۱۶۱ - ۱۶۶.
: مهاجرت از روستا به شهر -- ایران -- شهریار (تهران) -- نمونه پژوهی
: Rural-urban migration -- Case studies -- Iran -- Shahriyar (Tehran, Iran) --
: شهرسازی -- ایران -- نمونه پژوهی
: City planning -- Case studies -- Iran --
: ۸۰۹۵۵۱۲۵۴/۳۰۴
: DSR ۴/۲۰۹۶ش ۹۴/۱۳۹۵
: شریفی اردانی، فاطمه، ۱۳۵۷ -
: شریفی اردانی، خدیجه، ۱۳۴۹ -
شماره کتابشناسی ملی
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
پادداشت
موضوع
موضوع
موضوع
رده بندی دیویی
رده بندی کنگره
سرشناسه
شناسه افزوده
وضعیت فهرست نویسی

اثر مهاجرت بر تبدیل روستاها به شهر

مؤلفین: فاطمه شریفی اردانی - خدیجه شریفی اردانی
ناشر: انتشارات سنجش و دانش
تیراژ: ۲۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۳۳-۷۴۱-۳
قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال
آدرس: خیابان انقلاب - خیابان دانشگاه - تقاطع روانمهر - پلاک ۱۲۶ - ساختمان سنجش و دانش
تلفن: ۶۱۲۶-۲۱

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ می باشد.

چکیده

هر ساله در سطح کشور تعدادی از روستاهای بزرگ در اثر قانون تقسیمات کشوری و رسیدن به آستانه جمعیتی مورد نظر وزارت کشور به شهرهایی کوچک تبدیل می شوند. ارتقای روستاهای بزرگ به شهر در کنار اثرات مثبت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن پیامدهای ناخواسته ای هم به دنبال دارد که آثار زیانبار آن متوجه ساکنان این مناطق می شود. از جمله آثار مخرب این پدیده، تشدید روند مهاجرت روستاهای پیرامونی به این شهرهای نوپنیا و تغییر سریع الگوهای معیشتی ساکنان این مناطق است. کم رمق شدن و گاه نابودی کامل زمینه های تولید کشاورزی، تغییر کاربری اراضی زراعی، از دست رفتن منابع طبیعی و مراتع و جنگل ها و افزایش مشکلات ناشی از جمعیت های متراکم فاقد امکانات شهری و تشدید روند بیکاری از جمله این آثار مخرب و ناخواسته است.

شاهدشهر (واقع در شهرستان بهریا استان تهران) یکی از این شهرهای جدید است که در نتیجه گسترش روستاهای حاشیه تهران پدید آمده و بر اساس قانون تقسیمات کشوری در سال ۱۳۷۶ از منطقه ای با هویت روستایی به شهری کوچک در حاشیه درن شهر تهران تبدیل شده است. در این تحقیق اثرات شهر شدن بر افزایش مهاجرت به این منطقه و اثرات متقابل مهاجرت بر گسترش این شهر مورد بحث قرار گرفته است و برای بررسی پیامدهای شهر شدن و مهاجرت در این شهر و ساکنان آن طرز تلقی دو طیف از شهروندان شاهد شهری (بومیان و مهاجران این شهر) از مسائلی چون مزیت های اقتصادی، اجتماعی، جغرافیایی و فرهنگی این شهر تازه تأسیس مورد بررسی قرار گرفته و نقش انگیزه هایی چون دسترسی به اشتغال و درآمد بهتر، میزان دسترسی به امکانات رفاهی، خدماتی، آموزشی و ... در تشدید مهاجرت به این منطقه مورد تحلیل قرار گرفته است.

یافته های این تحقیق نشان می دهد که در منطقه مورد مطالعه میان پدیده مهاجرت و عواملی چون متغیرهای مختلف جمعیتی، خاستگاه جغرافیایی مهاجران، مشکلات مناطق مبدأ مهاجران و انتظاراتی چون امید دسترسی به اشتغال، امکانات رفاهی، آموزشی، تسهیلات خدماتی و ... رابطه وجود دارد و با شناخت بهتر این روابط می توان روند رو به افزایش مهاجرت های ناخواسته به این شهر را کنترل کرده و نسبت به ساماندهی مشکلات ناشی از مهاجرت های بی رویه به این شهر اقدام نمود.

کلیدواژه ها : مهاجرت، روستا، شهر شدن، شاهد شهر

پیشگفتار

بشر در طول تاریخ به واسطه نوع زیست و شیوه های مختلف تجمع و استقرار خود بر روی زمین، پیوسته در حال تکاپو و پویا و حرکت و مهاجرت از نقطه ای به نقطه ای دیگر بوده است. گریز از محدودیت های زیست محیطی، تلاش برای بقا و بهبود الگوهای معیشتی، اقناع حس تنوع طلبی، برخورداری از رفاه و امنیت بیشتر، آمیزش های قومی و خانوادگی و اجبار سیاسی، اجتماعی و فرهنگی از مهمترین دلایل این مهاجرت ها بوده است.

« در این میان مهاجرت، روستا به شهر یکی از حوزه های اصلی و مهم در مبحث مهاجرت می باشد. این نوع خاص از مهاجرت سبب عمده گسترش شهرها و رشد پدیده شهرنشینی است و آثار مهمی بر اقتصاد روستا و حیات اجتماعی و بازارهای کار، شهرها دارد. (عباسی ۱۳۸۷: ۱) » از اوایل قرن نوزدهم مهاجرت و به خصوص مهاجرت از روستا به شهر به عنوان یک پدیده ی اجتماعی مهم نمایان شد. و لذا به طرز جدیدی مورد توجه صاحب نظران و اندیشمندان قرار گرفت. بروز تغییرات سریع در جوامع شهری، جاذبه شهرها، رفاه طلبی و افزون خواهی انسان عصر جدید، بیدایش نوع جدیدی از مهاجرت شد و به دنبال آن اصطلاح ترک روستا و روستاگریزی در سه دهه ی اوایل قرن بیستم رایج گردید. « (قاسمی اردهایی و حسینی راد ۱۳۸۷: ۱).

پایین بودن سطح رفاه اجتماعی، فقر و بیکاری و عوامل زیست محیطی (خشکسالی و ...) می تواند از مهم ترین دلایل گسیل شدن مهاجران روستایی به شهرها باشد. اما این مهاجرت های اجباری به واسطه ی خالی شدن تدریجی روستاها از جمعیت مولد و از رونق افتادن کشاورزی و دامپروری در نهایت باعث متروکه شدن روستاها و نابودی کشاورزی شده و تأثیرات ناخواسته ای را بر شاخص های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی مناطق مبدأ و مقصد مهاجران گذاشته و موجب شیوع پدیده هایی چون حاشیه نشینی و گسترش ناامنی و فقر و مفاسد اخلاقی و اجتماعی در شهرهای بزرگ می شود. بسیاری از صاحب نظران توسعه و مهاجرت فقدان یا کمبود امکانات رفاهی و خدماتی در روستاها را یکی از دلایل محوری مهاجرت می دانند. « بسیاری از برنامه ریزان در این تصورند که با ایجاد برخی امکانات رفاهی و خدماتی در نواحی روستایی، ماندگاری جمعیت در روستاها عملی شده، میل به مهاجرت کاهش می یابد. در حالی که بهره گیری از خدمات برای کسب رفاه بیشتر نیاز به هزینه گذاری دارد. چنانچه اشتغال و درآمدی برای مکان زیستی ایجاد نشده باشد، جمعیت با مشکلی مضاعف مواجه شده و قدرت بهره گیری از خدمات را نخواهد داشت. بنابراین، آغاز هر حرکتی در محیط

روستایی، برنامه ریزی برای ایجاد اشتغال و درآمد، به ویژه برای جوانان روستایی است که وارد بازار کار می شوند و برای تأمین معاش خود در جریان زندگی باید شاغل شوند (مطیعی لنگرودی و نجفی کانی ۱۳۹۰: ۱).

یکی از محورهای مهم قابل بررسی در خصوص پدیده مهاجرت، تأثیر این پدیده بر زندگی، معیشت و الگوهای سکونت مهاجران و مکان های مهاجر پذیر است. «فرایند مهاجرت ... نه تنها حجم و رشد جمعیت یک جامعه را تحت تأثیر قرار می دهد، بلکه تغییرات قابل ملاحظه ای را در ساخت و توزیع جمعیت ایجاد می کند. (قاسمی اردهایی و حسینی راد ۱۳۸۷: ۲).

در اواخر سال ۱۳۷۸ بر اساس مصوبه ای، یک صد روستای مرکز بخش در سراسر کشور، بدون توجه به ملاک جمعیتی، شهر اعلام شدند. همچنین بر طبق آمارهای موجود، طی سالهای ۱۳۷۰ تا اواسط سال ۱۳۸۸ با تبدیل مراکز روستایی ۵۳۱ شهر شبکه شهری کشور افزوده شده است. این تغییرات جغرافیایی و جمعیتی نمی تواند بدون زمینه و علت باشد. روی این تغییرات سکونتی بی تردید تأثیرات اجتناب ناپذیری بر روی زندگی و معیشت ساکنان داشته است. یکی از مهمترین ابعاد این تغییرات افزایش روند مهاجرت از روستاهای این حوزه های جغرافیایی به شهرهای تازه تأسیس است.

منطقه مورد مطالعه این تحقیق (شاهد شهر مانع در شهرستان شهریار) یکی از شهرهای نوپا تابعه تهران بزرگ است که در اواسط دهه هفتاد به شهر تبدیل شده و با برخورداری از خدمات شهری به کانونی برای جذب مهاجران شهرستانی بدل شده است. در این پژوهش محقق تلاش دارد که اثرات مهاجرت بر تبدیل روستاها به شهر در منطقه "شاهدشهر" را بررسی نموده و ضمن توصیف و تبیین ابعاد این مسئله، راهکارهایی اساسی در جهت هدفمند نمودن مهاجرت و سامان دهی مشکلات ناشی از این پدیده در منطقه مورد مطالعه ارائه نماید. محور اصلی این پژوهش این است که چه عواملی توانسته است در روند مهاجرت پذیری منطقه مورد مطالعه تأثیر گذار باشد و این مهاجرت ها چه عواقب و آثاری را برای این منطقه به ارمغان آورده است. به عبارت دیگر در این تحقیق اثر مهاجرت بر تبدیل روستاها به شهر در شاهدشهر طی ۲۰ سال اخیر مورد ارزیابی قرار گرفته و بر این اساس این تحقیق دو محور مهاجرت و شهر شدن روستاها را در بر خواهد گرفت.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول : کلیات تحقیق

۱ - ۱ - مقدمه	۱۱
۱ - ۲ - بیان مسئله	۱۲
۱ - ۳ - اهمیت تحقیق	۱۵
۱ - ۴ - اهداف تحقیق	۱۶
۱ - ۵ - متغیرهای تحقیق	۱۷
۱ - ۶ - سئوالات تحقیق	۱۹
۱ - ۷ - فرضیه های تحقیق	۱۹
۱ - ۸ - پیشینه تحقیق	۱۹
۱ - ۹ - قلمرو تحقیق	۲۶
۱ - ۹ - ۱ - قلمرو موضوعی	۲۶
۱ - ۹ - ۱ - قلمرو مکانی	۲۶
۱ - ۹ - ۱ - قلمرو زمانی	۲۷
۱ - ۱۰ - روش تحقیق	۲۷
۱ - ۱۱ - جامعه آماری تحقیق	۲۷

۱۲- ۱	حجم نمونه و روش نمونه گیری	۲۸
۱۳- ۱	روش های جمع آوری اطلاعات	۲۹
۱۳- ۱	روش کتابخانه ای	۲۹
۱۳- ۱	مطالعات میدانی	۲۹
۱۴- ۱	روش های آماری تحلیل داده ها	۳۰
۱۵- ۱	روایی و پایایی پیشنهادی	۳۱
۱۶- ۱	محدودیت ها و مشکلات تحقیق	۳۱

فصل دوم: چهارچوب نظری

۱- ۲	مفاهیم و اصطلاحات	۳۴
۲- ۲	تعریف مهاجرت	۳۴
۱- ۲- ۲	انواع مهاجرت	۳۶
۲- ۲- ۲	نظریه ها و دیدگاه های مهاجرت	۴۸
۲- ۳	شهر شدن روستا	۵۸
۱- ۳- ۲	تعاریف و مفاهیم شهر شدن روستا	۵۹
۲- ۳- ۲	نظریه ها و دیدگاه های شهر شدن	۶۶
۲- ۳- ۳	مدل پیشنهادی تحقیق	۶۹

فصل سوم: روش شناسی و ویژگی های جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۱- ۳	ویژگی های منطقه مورد مطالعه	۷۱
------	-----------------------------	----

۷۴	۳-۲-۱- ویژگی های جغرافیای طبیعی
۷۴	۳-۲-۱-۱- زمین شناسی
۷۵	۳-۲-۱-۲- وضعیت توپوگرافی
۷۶	۳-۲-۱-۳- ویژگی های اقلیمی
۷۷	۳-۲-۱-۴- منابع آب
۷۸	۳-۲-۱-۵- خاک
۷۹	۳-۲-۲- ویژگی های اقتصادی
۸۰	۳-۲-۲-۱- بخش کشاورزی
۸۱	۳-۲-۲-۲- بخش صنایع
۸۲	۳-۲-۲-۳- بخش خدمات
۸۳	۳-۲-۳- ویژگی های جغرافیای سوان
۸۶	۳-۲-۴- ویژگی های کالبدی

فصل چهارم : جزئیات و تحلیل داده ها

۸۹	۴-۱- یافته های توصیفی
۸۹	۴-۱-۱- جنسیت
۹۰	۴-۱-۲- سن
۹۱	۴-۱-۳- وضعیت تأهل
۹۲	۴-۱-۴- سطح سواد
۹۳	۴-۱-۵- وضعیت درآمد
۹۴	۴-۱-۶- وضعیت اشتغال
۹۵	۴-۲- یافته های تحلیلی و استنباطی
۹۵	۴-۲-۱- گویه های تحقیق

فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۱۶	۵ - ۱ - آزمون فرضیات
۱۱۶	۵ - ۱ - ۱ - فرضیه اول
۱۲۴	۵ - ۱ - ۲ - فرضیه دوم
۱۳۲	۵ - ۱ - ۳ - فرضیه سوم
۱۴۳	۵ - ۲ - نتایج تحقیق
۱۵۳	۵ - ۳ - پیشنهادات
۱۵۷	منابع
۱۶۲	ضمائم و پیوست ها